

ໜ້າ 11

ความสัมพันธ์ของศาสตร์และสังคม

1. ศึกษาและสังคมมือที่พลเรืองกันและกัน

ต้องผจญกับภัยธรรมชาติ

เหตุการณ์ร้ายแรงจากอุบัติเหตุ เพราเวรูเท่าไม่มีถึงการ ต้องต่อสู้กับสัตว์ร้ายและผองภัย ต่าง ๆ บางสิ่งมุขย์เกี้ยงไม้อาจเอาชนะได้ ไม่สามารถควบคุมได้ จึงเกิดความรู้สึกกลัวเกรง หวาดหวั่น ตามสัญชาตญาณด้วยความของมนุษย์ เกิดความรู้สึกต้องการพิงพิง ปกป้อง ปลอบโยน ความรู้สึกกลัวภัย และต้องการความปกป้องคุ้มครองจากสิ่งที่มีอำนาจ และความสามารถที่เหนือกว่ามนุษย์ จนยอมตัวอ่อนน้อมต่อมตนประจบเอาไว้ การทำให้พ้อใจ ต่อสิ่งที่มนุษย์คิด คาดหวัง เดาเอาว่าคงจะมีอำนาจเหนือกว่า และคงจะช่วยได้ จะนั่นในประวัติศาสตร์จึงปรากฏหลักฐานว่ามนุษย์ถึงกับยอมตนลงกราบไหว้บูชาสังเวย สัตว์ต้นไม้ เม่น้ำ ภูเขา จอมปلوว กินพ้าอากาศ ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาวต่าง ๆ มีการยกย่องสิ่งเหล่านี้ว่าสูงส่งเป็นเทพ เป็นพระเจ้า และสั่งสอนลูกหลานให้นับถือบูชา สืบทอดกันมา ต่อมามีเมื่อมนุษย์ตลาดขึ้น อยู่กันเป็นชุมชน ผ่าน สังคมแล้วความเชื่อตั้งกล่าว ก็พัฒนาเป็นระบบ กล้าย เป็นลัทธิและศาสนา ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตรของมนุษย์ และเป็นลั่งที่มีอยู่คู่กับสังคมตลอดมา และมีการพัฒนาเป็นระบบ เจริญรุ่งเรือง หรือเสื่อมด้อย ไปตามประวัติการณ์ และพฤติกรรมของคนในสังคม

ศาสนา ได้ให้สิ่งที่ธรรมชาติของมนุษย์มีความต้องการอย่างลึกซึ้งภายใน และขณะเดียวกันศาสนา ก็มีอิทธิพลต่อชีวิตและสังคมของมนุษย์ทั้งด้านดี และด้านร้าย สุดแต่สถานการณ์ ช่วงเวลา และสภาพสังคม ในทันนองเดียว กันสถาพสังคมและการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก็มีอิทธิพลต่อศาสนา เช่นกัน

ในอดีตที่ผ่านมาหลายพันปีจนถึงปัจจุบัน ประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้ว่า บางครั้งศาสนาที่ช่วยแก้สถานการณ์ที่เลวร้าย วิกฤตให้สงบลงได้ บางครั้งศาสนาที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการจราจล ฆ่าพันกัน บางครั้งศาสนาถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มคนบางกลุ่ม หรือถูกอ้างเพื่อประโยชน์ตอบแทนต่าง ๆ บางครั้งบุคคลในศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้อง ก้าวเข้ามายังต่อการเมือง การปกครองเศรษฐกิจและสังคมมาเสียเอง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ศาสนามีอิทธิพลต่อสังคม และขณะเดียวกันสังคมก็มีอิทธิพลต่อศาสนาเช่นกัน

1.1 บทบาทและอิทธิพลของสังคมต่อศาสนา

1.1.1 สังคมประกอบด้วยสถาบันที่สำคัญหลักสามสถาบัน เช่น สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ หรือผู้ปกครองประเทศ สถาบันต่าง ๆ ที่สำคัญของสังคมเหล่านี้ มีอิทธิพลและเป็นตัวกำหนดบทบาทของศาสนาได้ เมื่ออาณาจักรรุ่งเรือง เข้มแข็ง มีอำนาจ ก็สามารถควบคุม ครอบงำศาสนาได้

1.1.2 บุคคลและครอบครัวอันเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม เป็นองค์ประกอบของสังคมทุกสังคม ก็มีส่วนสำคัญต่อความเจริญและความเสื่อมของศาสนา เมื่อใดที่บุคคลเหินห่างไม่สนใจศาสนาและศีลธรรม เมื่อนั้นศาสนาจะเสื่อมไปจากสังคมได้ เมื่อใดที่บุคคลทันมานับถือ เคร่งครัดในศาสนา ศาสนาจะเจริญรุ่งเรือง ศาสนาจะดำเนินการอยู่ต่อไปได้หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับความเคารพนับถือของบุคคลในสังคม ดังจะเห็นได้จากประวัติศาสตร์ว่า ในอดีตมีศาสนาและสังคมต่าง ๆ มากมาย แต่ก็ได้สูญสลายไปเป็นส่วนใหญ่ เพราะไม่มีผู้นับถือสืบทอดต่อกัน

1.1.3 สภาพแวดล้อมของสังคม สภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาตามมุ่งหมาย ตลอดจน สิ่งแวดล้อมความธรรมชาติทางภูมิศาสตร์ หรือที่

มนุษย์สร้างขึ้น หรือกำหนดขึ้น ก็มีอิทธิพลต่อศาสนาได้ อย่างมาก กล่าวคือ สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงศาสนาให้มีการแตกแยกออกเป็นนิกายต่าง ๆ ได้ แม้จะเป็นศาสนาและลัทธิความเชื่อเดียวกัน แต่ไปอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ต่างกัน ก็เกิดการตัดแบ่ง ปรับปรุงให้เข้าได้กับสภาพสังคมใหม่นั้น จนแตกต่างไปจากแหล่งกำเนิดเดิมให้ตัวอย่าง เช่น การเกิดนิกายต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะขึ้นตามสังคมใหม่ ศาสนาพุทธเกิดมีนิกาย เช่น หรือ ศาสนาอิสลาม มีนิกายสุนนี ชีชา และนิกายเจ้าเชื้อ (ชาวมุสลิมบางสังคมก็ไม่กินถุง) ศาสนาคริสต์ ก็มีโบเตสแตนท์บางคณะที่ถือปฏิบัติเคร่งโดยเฉพาะเรื่องอาหาร (ชาวคริสต์นิกายโบเตสแตนท์ บางคณะไม่กินเนื้อสัตว์ บางคณะไม่กินถุงปลา)

สรุปได้ว่า บุคคล สังคม และสภาพแวดล้อมทางสังคม และทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนวัฒนธรรมและการเมืองการปกครอง ล้วนมีส่วนสำคัญที่อาจสามารถเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงศาสนา และมีอิทธิพลต่อศาสนาในด้านต่าง ๆ ได้

1.2 บทบาทและอิทธิพลของศาสนาต่อสังคม

1.2.1 บทบาทของสถาบันศาสนาที่มีต่อสังคม (ส่วนรวม)

สรุปอย่างกว้าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.2.1.1 สิงเร้าหรือแรงกระตุ้นต่าง ๆ ก็ได้ แนวความคิดก็ได้ และสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมก็ได้ ถือว่าต่างก็มีอิทธิพลต่อศาสนา และในทางกลับกัน สังคมก็ได้รับอิทธิพลจากศาสนาด้วย ไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางสังคม กระบวนการทางสังคม และการกระจายทางสังคม อันมีรายละเอียดความล้มเหลวตามลำดับดังนี้

(1) ศาสนามีความล้มเหลวต่อบุคคล ตั้งแต่บุคคลแต่ละคน ซึ่งอาจจะเริ่มต้นจากครอบครัวขยายออกสู่ชุมชน และประเทศชาติ

เป็นต้น เพราะฉ้อว่าความสัมพันธ์นี้เริ่มจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเองก่อนแล้วค่อย ๆ ขยายออกมายังครอบครัว หรือจะพูดง่าย ๆ ก็คือจากกลุ่มปฐมภูมิไปสู่ทุกภูมิ หรือกลุ่มอื่น ๆ

(2) ในการจัดระบบของสังคมนี้ได้รับอิทธิพลจากศาสตร์เป็นส่วนมาก เช่น การจัดอันดับในรูปการปกครอง การจัดรูปแบบของสังคม เป็นต้น ทั้งนี้ เนื่องจากเดิมมีความเชื่อกันว่า ผู้ปกครองหรือษัชติริยน์นั้น มักจะจุติจากสวรรค์ ดังที่เรียกว่าสมมติเหพ คือเป็นบุคคลอีกรายดับหนึ่งคำร้องฐานะลูกหลั่นกันลงมาตามลำดับ เมื่อมารู้ในโลกมนุษย์ จึงได้ใช้อิทธิพลความเชื่อถือทางศาสตร์เป็นหลักในการจัดการปกครอง

(3) ศาสตร์มีอิทธิพลสามารถจัดปัญหาเรื่องชนชั้นได้ ตามความเชื่อถือทางศาสตร์ในทุกสังคม ซึ่งสมาชิกแต่ละคนที่มาร่วมอยู่ในสังคมเดียวกันนั้น แม้จะมาจากบุคคลที่มีฐานะและชาติ ชนชั้นวรรณะต่างกันอย่างไรก็ตาม สามารถรวมกันได้ เพราะอาศัยศาสตร์เป็นศูนย์กลาง

(4) หลักอันหนึ่งของศาสตร์ที่เป็นศูนย์รวมของสังคม ก็คือการมีพิธีกรรมในการประกอบพิธีกรรมประจำสังคมนี้ ต้องอาศัยศาสตร์ตามที่สังคมนี้ยึดถือปฏิบัติกันมา ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมนั้น ขึ้น และทำให้เกิดความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

1.2.1.2 บทบาทของสถาบันศาสตร์ที่มีต่อบุคคล (ส่วนตัว)

ศาสตร์เป็นตัวการสำคัญของการดำรงชีพ ของมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย มนุษย์จะต้องเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับศาสตร์ตลอดเวลา ซึ่งแสดงถึงอิทธิพลของศาสตร์ที่มีต่อมนุษย์ ในรูปของส่วนรวมที่เรียกว่าสังคมในขณะเดียวกัน

มนุษย์ก็เห็นความสำคัญของศ่าสนาที่เกี่ยวข้องอยู่กับคนด้วย จึงยินดียอมรับศ่าสนาใช้ใน
การดำรงชีวิตของตนในรูปแบบต่าง ๆ พอจะประมาณໄได้ดังนี้

(1) เป็นหลักในการดำรงชีพอยู่ในสังคม
โดยการยึดคำสอนทางศ่าสนา มาใช้เป็นเป้าหมายในการดำเนินชีวิต การที่มนุษย์ยอมรับ
ศ่าสนาในรูปนี้ ถือว่าศ่าสนาเป็นแบบอย่างให้ยกเป็นหลักในการดำรงชีวิตอันถือว่าเป็น^๑
เป้าหมาย และจุดประสงค์ประการหนึ่งของศ่าสนา

(2) ช่วยกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ใน
สังคม เพื่อให้มนุษย์ซึ่งเป็นสมาชิกสังคมที่อยู่ร่วมกันมาก จะได้มีแนวพฤติกรรมการอยู่
ร่วมเป็นรูปเป็นรอย เดียวกัน คำสอนของศ่าสนาในรูปของนี้ทั้งคำสอนที่ เป็นข้อห้ามวิห้า
ปฏิบัติอย่างโดยย่างหนึ่ง อันอาจก่อให้เกิดความเสียหาย ทั้งแก่ตนเองและส่วนรวมได้
แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีคำสอนให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งอันจะอำนวยประโยชน์ แล้วผลดีทั้ง
แก่ตนเอง และผู้อื่นคือสังคม นับว่าศ่าสนาช่วยควบคุมพฤติกรรมสังคม ให้มีแนวทาง
พุติกรรมอย่างเดียวกัน อันเป็นสัญญาลักษณ์ให้เป็นที่รู้แก่กลุ่มอื่นด้วย

(3) ศ่าสนาเป็นตัวเร้า และจูงใจให้
มนุษย์ยินดีปฏิบัติตาม โดยอาศัยหลักคำสอนหลักศ่าสนาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัว
เต็มใจทำดี และยินดีปฏิบัติตามศีลธรรม และกฎหมายของสังคม

(4) ศ่าสนาควบคุม และให้คุณและโทษ
ทางด้านจิตใจแก่มนุษย์ คือ ถ้าทำดี ผู้ทำดีจะได้รับความปลื้มใจสุขใจ ถ้าทำชั่ว ผู้ทำดีจะ
ได้รับความทุกข์ใจ เกรงกลัวไป เป็นต้น นอกจากนี้ศ่าสนายังควบคุมจิตใจมนุษย์ให้
เกิดมโนสันึก เกิดความเข้าใจหลักคำสอนของศ่าสนา ทำให้มีจิตใจเข้มแข็งและยั่งชีวะ^๒
อภิบาลอารมณ์ เมื่อถูกภัยคุกคาม

(5) ศาสนาเป็นตัวประสานความสัมพันธ์

ระหว่างมนุษย์กับสภาวะหนึ่งในสังคม

บุคคลแต่ละคนเป็นหน่วยหนึ่งในสังคม เมื่อตัวบุคคลแต่ละคนมี พฤติกรรมน้อมนำไปทางใด (ซึ่งมีศาสนาเป็นแรงผลักดัน เป็นแนวทางนำ ทำให้มี พฤติกรรมนั้น ๆ สังคมส่วนใหญ่จะน้อมนำ โน้มเอียงไปตามแนวนั้น พฤติกรรมก็จะเป็น ไปตามนั้น จะนั้น จึงกล่าวได้ว่า ศาสนาเป็นสถาบันที่มีผล และอิทธิพลทั้งโดยตรง และ โดยอ้อมต่อพฤติกรรมของสังคมและควบคุมสังคม

2. วิเคราะห์ วิจารณ์

ศาสนาคำความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ ให้แก่มนุษย์มากมายหลายสาขา แม้ความรู้ทางแพทย์ วิทยาศาสตร์ ซึ่งเข้าใจกันว่าเป็นของใหม่ ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา ก็สืบเนื่องมาจากศาสนา และเป็นความรู้ที่จากการค้นคว้าของนักศาสนาเป็นส่วนมาก

ทุกประเทยยอมรับว่า ความก้าวหน้าทางศิลปวิทยาการทุกชนิดเกิด จากศาสนา ผู้เขียนประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่นเขียนว่าพุทธศาสนาได้นำความเจริญๆ อย่างเข้าสู่ประเทศไทย วิชาสถาปัตยกรรมการช่างทุกชนิด ตลอดจนถึงวิชาคณิต วิชา ทอผ้าใหม่ และอื่น ๆ ที่เป็นอุดสาหกรรมสำคัญ ๆ ของญี่ปุ่น ก็เข้าไปสู่ญี่ปุ่นพร้อมกับ พุทธศาสนา เราจึงเห็นได้ว่า คุณค่าของศาสนานั้นไม่ได้อยู่ที่ความประพฤติเท่านั้น แต่ยัง ให้ผลลัพธ์ไปถึงความเจริญก้าวหน้าในทุกประการ

ศาสนาเป็นมือเกิดแห่งการศึกษา เพราะวิชาอันเดียวในโลกที่ไม่เคย หวงกันมาแต่ไหนแต่ไรก็คือลัทธิศาสนา วัดจึงเป็นโรงเรียนแห่งแรกในโลก วิชาทาง 医药 ก็ได้เกิดขึ้นจากศาสนา โรงพยาบาลแห่งแรกที่เกิดในโลกก็คือวัด 医药 รุ่นแรกของ

โลกก็คือพระ ทั้งยังเป็นสวัสดิการที่คือของสังคม เพราะเป็นการรักษาให้เปล่า ๆ ไม่เอาค่าจ้างค่ารักษา วัดเป็นสมอสรแห่งแรก เป็นที่พึ่งสังสรรค์สันหนาแลกเปลี่ยนข้อคิดความเห็นเป็นที่บรรเทา ระบายความทุกข์ร้อน วัดเป็นที่บำรุงหัตถกรรมช่างทุกชนิด โดยเฉพาะการก่อสร้าง เพราะมนุษย์ย่อมจะสร้างวัดด้วยความตั้งใจอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้สวยงามและถาวรสู่

ในประเทศไทยเรา ยังมองเห็นคุณประโยชน์ดังกล่าวได้อย่างชัดเจน เพราะในสมัยที่เรายังไม่มีโรงเรียน วัดก็เป็นโรงเรียน ในสมัยที่ยังไม่มีโรงพยาบาล วัดก็เป็นโรงพยาบาล ยามเจ็บป่วยคนก็ไปหาพระให้รักษา มิใช่รักษาโรคทางกาย เท่านั้น แม้โรคทางจิต วัดก็เป็นโรงพยาบาล ยามเจ็บป่วย คนก็ไปหาพระให้รักษา มิใช่รักษาโรคทางกาย เท่านั้น แม้โรคทางจิต วัดก็เป็นโรงพยาบาล โรคจิตที่วิเศษ ใช้จิตวิทยาอย่างได้ผล นับว่ารากฐานของสังคมไทยโบราณได้สร้างขึ้นจากวัด

ศาสนาอื่นก็มีส่วนช่วยความเจริญก้าวหน้ามาให้แก่เรามากเหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคริสต์ศาสนาในภาษาโบทесแคนท์ ซึ่งได้นำวิชาแพทย์สมัยใหม่มาสอนให้ นำวิชาการพิมพ์หนังสือ สร้างโรงพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรกในเมืองไทย และสอนให้รู้จักการปลูกฝัง บังกันไชทรพิษ การฉีดวัคซีน การผ่าตัด และการรักษาโรคตามแผนปัจจุบัน

ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นว่ามนุษย์ได้รับผลประโยชน์ อันเกิดจากอิทธิพลของศาสนาในด้านต่าง ๆ อย่างน้อยศาสนา ก็เป็นตัวช่วยชูงใจเร้าใจ ให้มนุษย์มีความมั่นคง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความสงบจิตใจ สบายใจตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ

ในด้านความเชื่อถือ ศาสนาเป็นเสมือนความเร้นลับของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นไสยศาสตร์ เวทมนตร์ คาถา ซึ่งนักสังคมวิทยาลงความเห็น

ว่าเป็นเรื่องไร้สาระไม่มีเหตุผล แต่มาพิจารณาในแง่ของจิตวิทยาสังคม ก็ยังยอมรับใน
ประสิทธิผลของอ่านใจเรียนลับ และไสยาสตร์ เวทย์มนต์คากานี ในลักษณะที่เป็นการ
ต่อสู้ทางอารมณ์ในการภารณฑ์มุนุช์ไม่สามารถจะช่วยตัวเองได้ จึงต้องอาศัยสิ่งเหล่านี้
เป็นที่พึ่ง เครื่องยึดเหนี่ยวผูกพันทางใจได้

TALCOTT PARSONS

นักสังคมวิทยาที่เมืองเสียง ของ

อเมริกา มีความเชื่อว่า การปฏิบัติทางไสยาสตร์ เวทย์มนต์คากานา ก่อให้เกิดกลไกแห่ง^{ที่}
การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่จริงเครียด ซึ่งเกิดจากความไม่แน่นอน โดยพิธีกรรม
ทางศาสนา ก่อให้เกิดความมั่นใจในหมู่สมาชิก

MALINOWSKI นักมนุษย์วิทยาที่เมืองเสียง อีกผู้หนึ่ง ให้ความเห็นว่า
การทำพิธีกรรม เป็นการเพิ่มความเชื่อ ชั้นความสัมสัย ทำให้มุนุช์มองโลกในแง่คี
มากกว่าแห่งร้าย

สรุปแล้วศาสนาเป็นเสมือนสายใยที่เชื่อมมนุษย์กับสังคมให้เข้าด้วยกัน
ในฐานะที่ศาสนาเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวนেื่องกับสถาบันที่สำคัญอื่น ๆ
ในสังคม ซึ่งสามารถแทรกอยู่ในสังคมแทนทุกวงการ ทุกสถาบันสังคม ไม่ว่าจะทำอะไร^{ที่}
ล้วนมีศาสนามาแทรกแซง ควบคุมการกระทำการของมนุษย์อยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นสังคมใหญ่
หรือเล็กๆ ตาม ศาสนาที่มีความสำคัญเสมอตั้งแต่คีกคำบรรพ์ ทราบจนกระทั่งปัจจุบัน

ดังนั้น มนุษย์ที่รือสมาชิกในสังคม จึงควรให้ความสนใจเอาใจใส่แก่
ศาสนาให้มากขึ้น เพราะทุกวันนี้คำนิยมในความศรัทธานั้นถือ และปฏิบัติตามศาสนาลด
น้อยถอยลงจากสมัยก่อนมาก มนุษย์กลับเห็นว่าดูอยู่เห็นความเลื่อมใสศรัทธา ทำให้
จิตใจของมนุษย์แข็งกระด้างขึ้น และศีลธรรมอ่อนลง ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย
นับตั้งแต่น่วยเล็ก ๆ ของสังคม เช่น ครอบครัว ตลอดไปจนถึงสังคมและประเทศชาติ

และลูกلامถิ่งโลก ทำให้เกิดมีการรับ ข้าพัน ก่อสังคมร่วมกันอยู่่เสมอ เพราะคนทั่งเหิน
ไม่สนใจศาสนา หรือใช้ศาสนาในทางที่ผิด ชี้่งทราบให้มุนญ์ ศรัทธา มีความนั่น และ
ประพฤติตามแนวทางที่ดีของศาสนาอยู่่เสมอแล้ว ครอบครัว สังคมประเทศชาติ และโลก
ก็จะมีแต่ความสงบสุข
